

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Ons kennen schiet tekort

Theologische verantwoording van veranderingen (1)

kerkelijk leven

Wat is er aan de hand in de Gereformeerde Kerken? Er lijkt zoveel veranderd ten opzichte van de interne rust van de zeventiger en tachtiger jaren. Zoveel onrust, invloeden, vernieuwingen. In een onlangs verschenen boek stelt R. Kuiper de vraag: 'Maar door welke inzichten wordt die geest van verandering nu zelf geleid?'¹ Op die vraag wil ik inhaken. De kerkleden hebben er recht op dat grondige verantwoording wordt gedaan, wanneer we in de theologie de dingen vandaag anders doordenken en anders verwoorden dan vroeger.

E.A. de Boer ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - E.A. de Boer Ons kennen schiet tekort	813
<i>Uit de kerken, persbericht</i>	817
<i>Meditatief</i> - J. Glas Abel wandelt met God	818
<i>Wandelen met God</i> - J.T. Oldenhuis Gemeentegroei	819
<i>Achtergronden</i> - C. Kwakkel Kritiek, in soorten en maten	822
<i>Schriftstudie</i> - J.J.T. Doedens 1 Korinthiërs 7,10-11	826
<i>Lied van de week</i>	828

Verantwoording gevraagd

Onlangs haalde ik in een bespreking van het boek *Gereformeerde theologie vandaag* de volgende zinnen aan: 'Als theologie vandaag echt een wetenschap wil zijn, moet zij meer oog hebben voor het relatieve karakter van veel van haar uitspraken en resultaten'. Ik schreef toen: dat is niet relativistisch ten opzichte van Gods openbaring bedoeld. Ons kennen is, naar Paulus' woord onvolkomen, 'ten dele' (1 Kor. 13:9).² Want, schreef A.L.Th. de Bruijne: er is verschil 'tussen Gods waarheid zelf en ons kennen daarvan. Nog groter is het onderscheid met ons theologisch-wetenschappelijk verwerken ervan'. In het genoemde boek wordt oriëntatie gegeven in de gereformeerde theologie zoals die nu in ons Kampen wordt gedoceerd. Tegelijk doen de docenten van nu verantwoording van keuzes die zij zelf maakten, en vooral waar die afwijken van de generatie die hen aan de Theologische Universiteit voorging.

Maar in de aangehaalde zinnen wordt enorm veel in weinig woorden gezegd. Waarom maken wij nu andere keuzes dan vroeger? Waarom spreken we, bijvoorbeeld, minder stellig-actueel over de éne kerk van Jezus Christus, de Heer? Ik bedoel: in aan- en afwijzen van formaties, zodat er één kerk overblijft. Waarom durven we niet de woordkeus van de belijdenis over de ware kerk, makkelijk te onderscheiden van de valse kerk en van allerlei sekten, zo vrijmoedig als vroeger in de mond te nemen? Hebben theologische uitspraken 'een relatief karakter'? In het verleden durfden we toch stevige uitspraken te doen, omdat de gereformeerde theologie zich op de Bijbel baseert en aan de belijdenis bindt?!

In vuur en vlam?

Een jaar geleden werd het derde deel gepresenteerd van de trilogie *Vuur en vlam*. Het is een bundel waarin vooral biografische portretten staan van voorgangers uit de tijd van en na de Vrijmaking. Een mooie manier om het jaar van onze Here 1944, één en zestig jaar geleden, te herdenken. De trilogie *Vuur en vlam* geeft aanzetten tot de geschiedschrijving van wat in de Gereformeerde Kerken vanaf de Vrijmaking is gebeurd. Dit tijdvak van de recente kerkgeschiedenis wordt beheerst door de spanningen die tot de scheiding na 1967 leidde. Nemen we de geschiedenis voor onze rekening?

er zit een gevaar in als je bijvoorbeeld de léér van de verkiezing 'behandelt' in plaats van de verkiezende God aan het Woord te laten

Roel Kuiper schrijft in de slotbeschouwing van *Vuur en vlam* III - en in feite van de trilogie als geheel - over de omwenteling in de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, zoals ik die al aanstipte. In de negentiger jaren ging het van geslotenheid naar openheid, meer vrijheid en minder eenvormigheid in de liturgie, enz. Inderdaad, een grote verandering in het denken en 'zelfverstaan' binnen de kerken. Terecht vraagt Kuiper: 'Maar door welke inzichten wordt die geest van verandering nu zelf geleid?' Op die vraag wil ik inhaken. Enerzijds omdat die alles te maken heeft met een 'samenbindend verstaan van het verleden', zowel in het kerkverband als tussen de Nederlands Gereformeerde Kerken en ons. Anderzijds omdat dit 'zelfverstaan' ook theologisch (en niet slechts historisch of sociologisch) verantwoord dient te worden. Ik zei al: daar hebben de kerkleden recht op. Daartoe wil ik - tastend en terugblik-

kend - enige aanzetten geven. Wat is er *in het algemeen theologisch denken* van gereformeerden precies veranderd? Welke elementen in het denken zijn aanjagers van de zichtbare veranderingen geweest? Staan we samen nog in vuur en vlam voor Gods Woord, voor Christus' kerk, voor de Geest die in alle waarheid leidt? Of bedoelen we eigenlijk precies hetzelfde als wij op de indrukwekkende en lieflijke persoon van Jezus wijzen als 'de weg, de waarheid en het leven' (Joh. 14:6)? Als we hetzelfde bedoelen, waarom is er dan een *kloof in geloofstaal* tussen de generaties?

Overzicht

Ik probeer een aanzet te geven tot theologische verantwoording van factoren die aan de veranderingen in de kerken ten grondslag liggen. Daarbij heb ik de indruk dat het vooral om een *verandering van methode* gaat. En wel de methode van denken, argumentatie en bewijsvoering in de theologie. Ik wil de volgende verhoudingen bij langs gaan:

1. tussen het Woord van God en de geloofsleer,
2. tussen de tekst van de Schrift en het Woord,
3. tussen belijdenisgeschrift en actueel belijden.

Het zijn eigenlijk drie aspecten van de verhouding tussen openbaring en geloofsleer. Ik wil graag ontdekken waarin er dingen veranderd zijn én waarin de continuïteit ligt. Want één ding is niet veranderd, God zij gedank! Dat is het levende Woord van God waarin Hij zich in de Zoon uitgesproken heeft en ons in de Geest aanspreekt. Het Woord staat op schrift. De Schrift komt steeds opnieuw aan het woord. Alleen vanaf dat uitkijkpunt mogen we opnieuw overzicht verwachten. Ik beperk mij in dit en het volgende artikel tot punt 1. De rest komt later wel.

Woord en systeem

Ik ben zelf in Kampen opgeleid tussen 1976 en 1982, zo'n tien jaar na de breuk. De 'buitenverbanders' werden geleidelijk de Nederlands Gereformeerde Kerken. In mijn tijd was het *Handboek van de Gereformeerde dogmatiek* van prof. A.G. Honig uit 1938 de stof voor het tentamen dogmatiek (kort erna door J. Kamphuis vervangen door J.A. Heyns, *Dogmatiek*). Dat handboek vertegenwoordigt een aanpak van de dogmatiek die gekenmerkt wordt door het systeem van gedachten dat een logische eenheid vormt. Daarnaast moesten wij een gestencil pak 'bewijsteksten' leren. De bijbelteksten leverden 'het bewijs' voor de waarheid van de dogmatische gedachten. Op zich ging onze professor in de dogmatiek, dr. L. Doekes finzinnig exegetisch om met de zogenoemde 'bewijsteksten'.³ Hij deed elke keer de Bijbel open om de teksten in hun levend verband te laten spreken.

Toch vertegenwoordigt dit handboek, tot het begin van de tachtiger jaren gehandhaafd, voor mij het dogmatisch denkkader tot aan die tijd.

De geopenbaarde waarheid vormde een logisch sluitend geheel dat in de dogmatiek nage-speurd wordt. Het levende Woord leek te zijn gestold in de dogmatische formule. Ik noem dit: een laat-scholastiek denkkader. Anders gezegd: het denkkader, gevormd voor theologisch onderwijs, beheerste ook het kerkelijk onderwijs. Wat je op catechisatie leerde en in de catechismuspraak hoorde was het aftreksel van dogmatiek. Ik overdrijf natuurlijk. Toch zit er een gevaar in als je bijvoorbeeld de léér van de verkiezing 'behandelt' in plaats van de verkiezende God aan het Woord te laten.

Veiligheid en vragen

Ik wilde niets liever dan dat mijn leerstellige vragen opgelost werden. Bijvoorbeeld over de verhouding tussen Gods voorzienige zorg en de menselijke verantwoordelijkheid. Over Gods keuze en ons geloofsantwoord. Toch plaagden de raadsels waar de wereld mij voor stelden, mij te zeer om alleen de weg van de logica te kunnen gaan. Ik trok bijv. ook de dogmatisch-filosofische regel van de *bona consequentia* in twijfel. Die regel zegt: wat als 'goede gevolgtrekking' uit een leerstuk gemaakt is, geldt ook als waarheid. Bijvoorbeeld: de verwerping is de logische tegenhanger van Gods verkiezing. Maar hoe kan God, in wie alle licht en geen spoor van duisternis is, ongeboren mensen van eeuwigheid verwerpen en hen in de tijd verdooimen?

Het waren vragen die je niet gemakkelijk vrijuit durfde te stellen. Predikanten zwegen over eigen twijfels, als zij die al hadden. Eigenlijk waren alle vragen al beantwoord. Haal de Korte Verklaring maar aan. Lees er Schilder of Greijdanus maar op na! Ik leerde theologen als mens uit hun biografieën kennen: Herman Bavinck, K. Schilder, Karl Barth en Helmut Thielicke. Mensen met zekerheden, ondanks hun persoonlijke verschillen. Hun massieve werken imponeerden. Geloofs zekerheid is mogelijk. De geloofsleer was toch duidelijk geformuleerd en schriftuurlijk onderbouwd vastgelegd? Het systeem van de leer beheerste het lezen van de Bijbel.

Wat je als jong mens ervaart, is natuurlijk geen correct beeld van de werkelijkheid van toen. Ik had trouwens geen enkele behoefte de belijdenis in twijfel te trekken. De veiligheid van de kerk was mijn persoonlijke haven. Toch meen ik, terugkijkend, te kunnen vaststellen dat het gedachtecomplex van de dogmatiek als geheel ons denkkader bepaalde. Maar in de haven van de kerk had ik Jezus Christus, Hem persoonlijk, als anker nodig; om de stormen buiten aan te kunnen.

Geloof en ervaring

Toen al hing de relativering van ons denkend vermogen in de lucht. Later zouden we dat *post-modernisme* noemen. Dit klimaat kwam tot uiting in verminderde aandacht voor en ver-

trouwen op de exacte leerstellige formule.⁴ Tegelijkertijd drong *de notie van de ervaring* in het geloof in de kerken door. Bewegingen als Youth for Christ lieten vurig leven buiten de kerk zien. In de NGK is de invloed van de evangelische beweging eerder begonnen. In de GKv kwam deze invloed later op gang, maar bracht - en brengt nu nog - meer verwarring. Wat is er veranderd? Door allerlei factoren in de algemene cultuur werd de rol van het denk- en redeneervermogen verkleind. Als gevolg daarvan kreeg de leer als systeem een kleinere plaats.

eigenlijk waren alle vragen al beantwoord

Je merkt het in de theologie. Knappe denkers schrijven geen groots dogmatisch ontwerp, maar kiezen voor de monografie (als A. van de Beek). Slechts deelaspecten van Gods openbaring worden belicht. Ook maakt de vermeerdering van kennis en publicaties dat weinig mensen meer het grote geheel kunnen overzien, bijvoorbeeld van de dogmatiek. Begrijp me goed, het gaat me niet om het diskwalificeren van de geloofsleer. Wel om aan te wijzen dat het sluitend systeem van dogmatische gedachten bij het denkkader van een voorbije tijd hoort. Daar kan ook een gereformeerd mens zich niet van afsluiten. Gelukkig maar, het theologisch systeem van toen valt niet samen met de belijdenissen van de kerk. Aan ons de uitdaging om in het klimaat van denken van nú de 'gezonde leer' van de Schriften te doordenken.

De gezonde leer

Ook meen ik dat één ding onveranderd is gebleven in de Gereformeerde Kerken. Dat is dat we een grote verwachting geschonken kregen van de Bijbel als levend Woord van God. Hoe kan dit ook anders als elke zondag het Woord aan de gemeente bediend en in de kerken gelezen wordt?! De Bijbel wordt wel gelezen en uitgelegd met andere vragen in ons hoofd en hart, in een andere culturele en geestelijke actualiteit dan vroeger. De wereld is immers in veel opzichten wijder geworden en komt dichterbij. Maar er is onverminderde eer-

om aan te wijzen dat het sluitend systeem van dogmatische gedachten bij het denkkader van een voorbije tijd hoort

bied voor de zeggingskracht van het Woord. Een heilzame concentratie op de persoon van Jezus Christus als de levende Heer van zijn kerk. Onverminderde verwachting dat de Geest het leven van de Schrift is.

Het woordje 'leer' betekent in de Bijbel immers *onderwijs*. De apostel Paulus gebruikt in de brieven aan Timoteüs en Titus de uitdrukking 'de gezonde leer' vier maal (1 Tim. 1:10; 2 Tim. 4:3; Tit. 1:9; 2:1), twee maal 'de gezonde woorden' (1 Tim. 6:3; 2 Tim. 1:13), een maal 'de gezonde prediking' (Tit. 2:8). Het onderwijs, de woorden van God, de prediking van het heil

daarin ligt geen spoor van relativering van de waarheid van het onderwijs van het Woord

maken gezond! De Schriften leveren geen bewijsteksten bij de leer. Zij zijn de leer, het onderwijs van Christus. 'Wij geloven dat deze Heilige Schrift de wil van God volkomen bevat en voldoende *leert* al wat de mens moet geloven om behouden te worden', zeggen we met art. 7 van de NGB.

Afkeer van dogmatiek?

In de naweeën van de leerstellige strijd die tot de Vrijmaking leidde, werd een afkeer van de theologie als wetenschap geboren. Vooral van de dogmatiek. Die stroming heeft zich bij sommigen in de NGK voortgezet. Die afkeer werd toen gevoed door de schade die uit een strijd over de geloofsleer voortkwam. Inmiddels is eenzelfde afstand tot dogmatisch denken in de GKv ontstaan. Die wordt nu gevoed door het verlangen naar ervaring van de werkelijkheid van God en het geloof. Ontmoeting met andere christenen leidt tot een overmaat van kritiek op de eigen geloofstraditie. De vraag 'wat is waar?' knelt veel minder dan die naar 'wat ik van God ervaar?' Daaronder ligt een relativering van de waarheid in de algemene cultuur. Wij willen wel voor de persoon van Christus uitkomen, maar durven minder sterke uitspraken op lager vlak te doen.

Blijft er dan nog wel ruimte voor geloofsleer, voor dogmatiek over? Prof. B. Kamphuis kiest voor de naam systematische theologie. Hij doet dat mede om de negatieve klank die de term dogmatiek gekregen heeft. Met de inhoud van zijn definitie kunnen we prima uit de voeten: 'Systematische theologie is de wetenschappelijke bezinning op de inhoud van het christelijk geloof.'⁵ Daarin ligt geen spoor van relativering van de waarheid van het onderwijs van het Woord. Kamphuis voegt aan zijn definitie toe: 'in gehoorzaamheid aan het beslissende woord van de Heilige Schrift'. Bovendien benoemt hij, evenals zijn Kamper voorgangers, de kritische gebondenheid aan de confessie van de kerk. Wat is er dan veranderd? De verandering ligt, wat die definitie betreft, in de toevoeging: het is 'contextbetrokken' bezinning op de inhoud van het christelijk geloof. Kamphuis werkt niet duidelijk uit wat hij daarmee zeggen wil. Ik

begrijp hem zo: de context waarin wij leven en denken, ook als gelovigen, helpt ons de meest relevante thema's aan de orde te stellen. Zodat we niet in het luchtledige spreken. Daarom: contextbetrokken.

Nog een zin valt mij op. 'Soms is het beter systematisch-theologische uitspraken naast elkaar te laten staan, zonder het verband ertussen nader te kunnen of willen bepalen.'⁶ Dat getuigt van bescheidenheid, niet van relativering. Omdat ons kennen 'ten dele' is, moeten we niet alles in één sluitend systeem willen dwingen. Wat wij niet met elkaar in overeenstemming kunnen brengen, moeten we náást elkaar laten staan. Bijvoorbeeld de beschikking van God in zijn eeuwige raad én het menselijk handelen in de tijd. Of de godheid en menselijkheid van Jezus Christus. Of Gods afkeer van echtbreuk en de gebrokenheid van onze huwelijken (om ook een ethisch dilemma te noemen). We strepen niet het ene weg, omdat we daar geen weg mee weten. We laten beiden staan en trachten de wil van God te verstaan.

Levend woord

In dit artikel ging ik na welke verandering zich voltrokken heeft in ons denken over de verhouding tussen het Woord van God en de geloofsleer. Ik kom tot de conclusie: de leer van het geloof is minder logisch-sluitend dan wij dachten. Ons kenvermogen is beperkt. Dat is een gezonde relativering. Het zet ons met beide benen op de grond: we staan als gevallen mensen voor de zuivere God.

Bovendien kan de gezonde leer nooit stollen in een dogmatiek. We geloven immers dat het Woord *lééft*. De woorden in de Bijbel zijn als het notenschrift in een partituur; het klinkt, het zingt! De Geest ademde het Woord toen God het tot mensen sprak. De Geest stuurde denken en schrijven aan van hen die het godswoord moesten overdragen. De Geest is in de Schriften als die geopend en voorgelezen worden. Het zijn menselijke stembanden, maar het is de adem van de Geest die erlangs strijkt en het Woord doet klinken, doet zingen. Het Woord-op-schrift leeft! God *hééft* zich niet alleen geopenbaard. Hij openbaart zichzelf nog steeds in het Woord en door de Geest.

Hij moet ons steeds opnieuw de genade schenken Hem te mogen kennen in Jezus Christus. Zijn Geest moet (ook) ons verstand verlichten om het licht van openbaring op te vangen. Hij roept ons om in de tijd waarin Hij ons naar zijn voorzienig plan doet leven, ook denkend verantwoording te doen van de hoop die in ons is. Om vanuit Gods levende Woord - dat is Christus zelf - de gezonde leer van de Schriften onder woorden te brengen.

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

1. R. Kuiper in: *Vuur en vlam III. Kinderen van de Vrijmaking* (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn, 2004), 379. Deze artikelen zijn een uitwerking van een referaat dat ik bij de presentatie van het genoemde boek in de Lemkerzaal te Kampen mocht houden.
2. E.A. de Boer, 'Nieuws uit Kampen', in: *De Reformatie* 80 (2004-05), nr. 8, 127-130.
3. Zie de programmatische zinnen van L. Doekes: 'Aan het wetenschappelijk gehalte van mijn onderwijs hoop ik alle zorg te besteden. De verwerping van een valselykdusgenaamde wetenschap betekent allerm minst, dat de Schrift de logica en de taalwetenschap versmaad. Het Schriftbewijs zal dan ook het brandpunt zijn van mijn doceren en ons gemeenschappelijk studeren' (*Dordt tegen Barth. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar aan de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland te Kampen op 6 Maart 1953* (Terneuzen: D.H. Littooij, [z.j.], 25).
4. De referatenbundel *Geloven in zekerheid? Gereformeerd geloven in een postmoderne tijd* analyseert deze verandering (red. Koert van Bekkum - Rien Rouw [TU-bezinningsreeks 1] (Barneveld: De Vuurbaak, 2000).
5. In *Gereformeerde theologie vandaag: oriëntatie en verantwoording*, red. A.L.Th. de Bruijne [TU Bezinningsreeks 4] (Barneveld: De Vuurbaak, 2004), 60, 69, 71.
6. A.w., 68.

Landelijke gebedssamenkomst Gereformeerd Appèl

zaterdag 3 september 2005

Thema: 'Samen zullen zij de Here dienen'

Meer info via internet: www.gereformeerdappel.nl of bel 015-2565015

persbericht

Neede - Op 24 augustus jl. was ds. H. van Veen **vijfentwintig jaar predikant**. Standplaatsen: Loenen-Abcoude, Weesp (1980) en Neede (1992).

Goes - nieuw adres ds. P.J. Trimp: De Tol 1, 4462 AZ Goes. Tel 0113-253323 (privé), 0113-253358 (werk). E-mail: pjtrimp@planet.nl

Leusden - nieuw adres ds. J. van Benthem.: Veensekom 4, 3831 RD, Leusden, tel. 033-4340208, e-mail: hbenthem@tiscali.nl

Appingedam - nieuw adres Ds. K. Winter: Farmsumerweg 24, 9902 BS Appingedam, tel. 0596-681650, e-mail: kswinter46@hotmail.com

KERNREDACTIE:

Vacature,
Prof. Dr B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, Drs A.L. Th. de Bruijne,
Drs. I.D. Haarsma, Prof. Dr. G. Kwakkel,
Drs. B. Luiten, Drs K. de Vries, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs E. Brink, J.M. de Jong,
Drs. A.S. van der Lugt, Dr J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum

Technische realisatie:

Scholma Druk bv. Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-

nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Abel wandelt met God

Genesis 4:4

J. Glas ■

De diepten van het kwaad

Genesis 3 spottend een uit de hand gelopen familiedrama noemen, doet geen recht aan de diepten van het kwaad die het gevolg zijn van de ongehoorzaamheid van de eerste mensen. Alle relaties van de mens zijn sindsdien grondig verstoord. Tussen God en hem komt schuld te staan (3:8), tussen hem en andere mensen schaamte (3:7), tussen hem en zichzelf zelfbedrog (3:12,13) en tussen hem en de schepping angst (3:16-19). De mens heeft de neiging om God weg te dringen uit zijn bestaan, zich voor anderen te verbergen, zichzelf te misleiden en uit de wereld te vluchten.

Opmerkelijk gedrag

In dat licht is Abels handelen opmerkelijk. In vers 4 lezen we dat de HEER Abel en zijn offer opmerkte. Deze formulering maakt duidelijk dat Abels offer voortkomt uit een bepaalde levenshouding. Het woord 'offer' betekent een geschenk van iemand die zich de mindere voelt en in God zijn meerdere erkent. Allerlei uitingen passen bij deze opstelling: de erkenning van eigen onrecht, de verwondering over Gods goedheid en de liefdevolle toewijding aan God. Dit wordt bevestigd door Jezus die Abel 'de rechtvaardige' noemt (Matteüs 23:35). Rechtvaardig ben je als het OK is tussen God en jou. Je weet je plek en je weet dat je er mag er zijn. De dingen die Abel doet, vallen bij God in de smaak (Hebreeën 11:4). In Abel zien we een mens zoals wij, levend in dezelfde wereld als wij, die met heel zijn hart God zoekt en vindt. Juist op het punt waarop z'n ouders de mist ingingen, laat Abel zien dat er een weg terug is. Fantastisch. Waar zijn nu die diepten van het kwaad?

Het evangelie van genade in Genesis 4

Als dit verhaal op zichzelf zou staan, zouden we als volgt kunnen reageren: het is dus zo erg nog niet met de mens; hij is nog tot veel in staat en presteert het zelfs om met behulp van zijn goede daden met God in het reine te komen. Maar dit verhaal staat niet op zichzelf. Genesis laat twee lijnen zien. De mens en zijn daden staat op een van beide lijnen. Op de ene lijn zit het geslacht van de rechtvaardigen, de mensen die zich van God

afhankelijk weten. De andere lijn is die van mensen die zichzelf handhaven, los van God. Abel kiest voor de eerste lijn. Hij heeft God niet alleen leren kennen als de Schepper van hemel en aarde, maar ook als de God die trouw blijft als de mens gezondigd heeft, de God die redding biedt en gebroken relaties herstelt. Abel zoekt God. Hij zoekt de God die zich laat vinden. In de persoon van Abel zien we de realiteit van het geweldige nieuws van Gods genade voor de mensheid. God geeft eerst aan de mens wat Hij van hem vraagt. Daarna geeft de mens Hem terug wat hij gekregen heeft. Het is Gods genade die het kwaad wegvaaft als bladeren in de herfst. Gods genade is onoverwinnelijk. Dat zien we in Abels leven.

Ontspannen omgang

In de koelte van de avondwind hoorden de eerste mensen hoe God daar wandelde. Zij verborgen zich, maar Abel loopt naar God toe en wandelt met Hem mee. Net als Henoch later. Een ontspannen omgang tussen God en mens. Je vertelt wat, je bespreekt wat, je wordt gecorrigeerd, je leert nieuwe dingen. Prima zo. Abel is op een gewelddadige manier om het leven gebracht. Hij is zoals zijn naam al zegt: ijdelheid, een zuchtje wind, een ademtocht. Hij is niet van betekenis door eigen kracht, door eigen prestaties. Alleen door zijn geloof spreekt hij nog (Hebreeën 11:4). Abel daagt de mensheid uit weer eerlijk te zijn tegenover zichzelf, zich weer in vertrouwen aan God over te geven, zijn naaste weer lief te hebben, zijn plek in de samenleving weer in te nemen. Abel, de nietige, is voor ons een voorbeeld om ons niet door het kwaad te laten boeien, maar het kwaad in ons te laten overwinnen door Gods genade.

Ds. Jacob Glas is predikant van de Gereformeerde kerk te Maastricht

Gemeentegroei

wandelen met God

Er is veel te doen in onze kerken over gemeentegroei en gemeentevorming. Dan worden er allerhande bijzondere projecten opgezet en nieuwe vormen uitgetoetst. Alles zal anders moeten en veel wordt ook direct al anders gedaan. Sommigen raken er helemaal bevlogen van, anderen staan ter zijde en schudden hun hoofd.

J.T. Oldenhuis ■

Velen voelen een vervreemding over zich heen vallen en kruipen achter een schild van aversie. Soms is er een terugtrekkende beweging om toch vooral de veiligheid te kunnen blijven zoeken in het bastion van de gereformeerde waarheden.

Er worden vragen gesteld: waar zijn de gaven van de Geest? Waar zijn de charismata? Wat betekent de doop met de Geest? Waar is de ziekenzalving gebleven? De duiveluitdrijving? Het pastoraat van de bevrijding? En ook wordt de vraag gehoord of er nog toekomst is voor de gereformeerde kerken. Maar anderen vinden die vraag al helemaal niet belangrijk meer. De Geest waait alle muren als een stormwind omver en brandt het papier van alle dogmata voorgoed op. En daaruit ontstaan dan gemeenten.

Korinthe

Ik wil u meenemen naar een wereldstad in de oudheid, Korinthe. Het wordt precies beschreven hoe daar de gemeente is ontstaan in Handelingen 18. Dat zal wel niet alleen gebeurd zijn om wat historische belangstelling te bevredigen. Het zal toch ook wel bedoeld zijn als voorbeeld en ter lering. Hoe ging het nu precies?

Korinthe is de grote havenstad midden in Griekenland, uitzonderlijk gelegen op een landengte die de beide delen van Griekenland met elkaar verbindt, zo smal dat je kleine schepen er overheen kunt trekken. De grote meren af in één van de beide havens aan de oostkant of aan de westkant. Want van beide kanten komen ze aangevaren over de zeeën die de landen met elkaar verbinden en Korinthe is de grote transitohaven van de oudheid, waar handel en verkeer bloeit; waar de culturen van Oost en West op elkaar botsen en waar alles kan en alles mag. Daar kun je ondergaan in het bruisende leven waardoor zo'n havenstad wordt gekarakteriseerd. Je kunt er alle nationaliteiten in de straten zien lopen: Egyptenaren, Aziaten, Romeinen, Grieken, joden, handelaars en industriëlen. Allen bezeten van één passie: geld verdienen. Leven als een Korintier is een alom bekend gezegde, dat staat voor leven als een beest.

Paulus

Daar is een man verschenen. Hij viel niet op door schoonheid, en een redenaar was hij ook al niet. Hij kwam met een boodschap die hij recht toe recht aan neerzette. Hij verfraaide niets, zocht zijn kracht niet in meeslepende woorden van wijsheid. En daar waren de verwende lui in de stad anders tuk genoeg op. Wat hij te zeggen had, deed hij in ronde woorden. In één zin kon je het samenvatten: Jezus is de Messias. Dat zei hij in de synagoge. Want daar was hij regelrecht naar toe gegaan. Het was altijd zijn stijl: de boodschap waarmee hij verscheen, was de boodschap van God voor het volk van God. Zo hoorde het. Zo had God zelf dat beloofd sinds oude tijden. Er bestond een unieke relatie tussen God en het volk der Joden. Zo was dat sinds Abraham. En zo was dat de eeuwen door gebleven. God had aan dit volk redding beloofd; redding die alles inhield. Leven tot in eeuwigheid, veiligheid en zekerheid, herstel van de aarde, herstel van alles. De nieuwe tijd in de toekomstige eeuw, die zou aanbreken met de komst van de Messias. En nu kwam die Paulus daar in die stad waar veel Joden woonden met de boodschap van God, dat de Messias was verschenen en de redding was bewerkt. Jezus is de Messias zei hij. In hem en met hem heeft God al zijn beloften waar gemaakt. En je vindt de beloofde veiligheid en zekerheid en redding alleen maar als je deze Jezus omarmt. En je kunt hem vinden, als je die oude boeken er bij open doet.

Dat sloeg in als een bom. Wie in de synagoge al eens gehoord had van Jezus, wist dat hij beter die naam niet hardop kon noemen. Hij was een aantal jaren geleden in Jeruzalem door het Sanhedrin van kant gemaakt als een verleider. En de geruchten die daarna opdoken, dat hij toch nog leefde, of, zoals door sommigen gezegd werd: wéér leefde als een uit de dood teruggekeerde, moesten worden afgedaan als overspannen propaganda van een stel fanatieke volgelingen. En nu stond daar dat mannetje Paulus. Hij oogde niks en hij sprak niet meeslepend. Hij zei heel

simpel, dat Hij namens oor- en ooggetuigen sprak die met deze Jezus gegeten en gedronken hadden na zijn dood. Hij was opgestaan uit het graf, levend en wel. En Hij was naar de hemel gegaan voor hun ogen. Hij was echt de vervulling van alle oude beloften die God sinds eeuwen aan de voorvaders had gedaan. Alles klopte, zei hij. Alle lijnen vanuit de oude aankondigingen kwamen bij deze Jezus uit en alles van de profeten werd in deze Jezus waar. Die Paulus citeerde links en rechts de profeten. Hij sloeg je warempel met de citaten uit de oude boeken om de oren zodat zelfs alle leiders in de synagoge voor het blok werden gezet. Je moest hem wel gelijk geven. En je moest erkennen, dat die Jezus werkelijk de door God beloofde en nu door God ingezette Messias was en dat er dus alleen dank zij die Jezus sprake kon zijn van een goede verhouding met God. Zo werd duidelijk dat je je eigen zaakjes bij God nooit zelf in orde kunt maken en dat er alleen maar vergeving van zonden is door de totale inzet van deze Messias Zelfs als je deze God al lang kende en al lang gerekend mocht worden tot zijn volgelingen.

Afscheid

Maar het werd de leiders te veel. Ze wilden er niet aan. Het was de totale omslag, de finale streep door de berekening van eigen vermogen. Dan moesten ze op de knieën voor deze Jezus. Dan moesten ze hun eigen totale tekort erkennen. Ze wilden niet. Ze gingen tegen dat mannetje Paulus te keer. Wie dacht hij wel dat hij was? Wou hij het opnemen tegen de gevestigde leiding in Jeruzalem? En toen ze helemaal geen goed verweer meer konden vinden tegen zijn argumenten, begonnen ze hem zwart te maken en uit te lachen. En ze spuwden op zijn boodschap. De kloof was compleet. Ze hoefden dit niet en ze hoefden hem niet.

Toen had hij afscheid genomen. Op een heel scherpe manier, die iedereen begreep. Hij had een gewoonte gebruikt die ze allemaal heel goed kenden: het stof had hij van zijn kleren geklopt en dat betekende, dat hij niets meer met hen te maken wilde hebben. Nee, scherper: dat hij onschuldig was aan de rampen die zij over zich heen haalden omdat ze zijn boodschap niet wilden accepteren. Hij had het er met zoveel woorden nog bijgezegd: ik ben onschuldig aan het onheil dat u over u zelf afroept. Zo onderstreepte hij, welke waarde hij zelf aan zijn boodschap hechtte: ze was beslissend over dood of leven! De man had een missie. Een missie van God zelf. Zo kwam hij over.

Voortgang

Dat betekende niet dat hij zich nu stil hield. Hij zocht anderen, heidenen, mensen die helemaal niet bij de synagoge hoorden. Mensen die altijd buiten de kring van Gods eigen volk hadden gestaan. Zo ging dat in Korinthe. En zo ging dat haast overal waar deze Paulus opdook. Hij

kwam met een missie, een missie van God, en hij zocht altijd eerst diegenen met wie God van oude tijden bezig was geweest. Een bewijs van Gods trouw. En als ze niet wilden luisteren, dan braken de oude grenzen open. En niemand zou achteraf kunnen zeggen, dat God zijn eigen uitgangspunten ontrouw geworden was. Of dat Hij zijn volk vergeten was. God heeft altijd en overal eerst de mensen gezocht met wie Hij zelf een verbinding had gelegd. Het is indrukwekkend om dat achteraf te constateren. Het is een monument van trouw aan zijn eigen opzet. Je kunt dus echt aan op wat God meedeelt over zijn plannen. En alleen toen zijn eigen mensen zijn boodschap weigerden te accepteren, heeft Hij zijn afgezanten naar anderen gestuurd. Naar de 'heidenen', naar ons dus, want wij stammen van die heidenen af. En wij stonden dus altijd op het tweede plan. En we delen alleen maar in de genade dank zij de afwijzing door het oude volk. Zo zijn wij ingeplant op de oude stam. Het is heel wonderlijk: nooit heeft God zijn uitgangspunten ingeruild, Hij is trouw gebleven, altijd en overal, dat is zelfs nu voor ons nog een houvast. Maar tegelijk blijkt daaruit, dat Hij zijn werk niet heeft laten blokkeren door het verzet van wie dan ook. Dat is meteen voor ons nog een boodschap. Niemand houdt Hem tegen en wie zijn boodschap naast zich neerlegt, die wordt gepasseerd. En als Hij dan heidenen, anderen zoekt, aan wie Hij nooit iets beloofd heeft vroeger, en als die dan wel gaan geloven en zelfs de eerst geadresseerden voorgaan, dan kan niemand daarop kritiek hebben. En niemand moet zich daar dan ook maar aan ergeren. Ze kunnen allemaal altijd gewoon nog weer aansluiten, zonder morren en zonder zich te kunnen laten voorstaan op hun oude positie. Dat geldt voor alle verloren zonen. God blijft die Hij is: Hij is de vader die met open armen klaar staat om verloren zonen te ontvangen. Ook als oudste zonen zich als verloren zonen gaan gedragen.

Heidenen

En zo is het gebeurd daar in die bruisende stad Korinthe: Jezus zocht heidenen. Paulus kwam met zijn boodschap in het huis van Tryannus, letterlijk en figuurlijk náást de synagoge. En daar kwam toen ook Crispus, één van de verloren zonen uit de synagoge en hij werd met heel zijn gezin met open armen ontvangen. En vele Korintiërs lieten zich roepen. En ze kwamen onder de indruk van wat ze hoorden: deze God had heel vroeger al zoiets beloofd als herstel van de goede verhouding met Hem, en Hij had dat waargemaakt op een zeer doeltreffende manier, namelijk door middel van deze Jezus, die echt mens was, zoals beloofd, en tegelijk meer dan een mens. Dat kon je wel opmaken uit heel zijn optreden, en met name uit zijn opstanding bij de doden vandaan. Uniek en onvoorstelbaar en ongelooflijk. Maar het zijn feiten en er zijn getuigen. Je kunt de verhalen niet vaak genoeg horen. En je zult elke keer weer van de ene verbazing in de andere vallen. Wat is dit een bijzondere God.

Hoe vaker je het verhaal van zijn daden hoort en hoe meer je ze tegen het licht legt van wat er uit de geschiedenis van Hem bekend kan zijn, hoe meer je je verwondert, en hoe sterker je overtuigd raakt. En je hebt het wel nodig dit verhaal steeds weer te horen en te laten uitdiepen, om de betekenis ervan goed tot je te laten doordringen en de consequenties ervan te beseffen. Of je dat nodig hebt! Want het is en blijft een onvoorstelbaar wonder dat die God zich zo met mensen in het algemeen en nu ook met jou in het bijzonder bemoeit. Zo vreemd is het dat je wel elk moment eraan kunt gaan twijfelen. Als je je niet steeds met opzet bezig houdt met het verhaal van de feiten, dan krijgt de twijfel de overhand. Vooral met de feiten over die Jezus. Want kennelijk loopt de enige weg naar deze God toe via die Jezus en dan zul je over Hem steeds meer aan de weet willen komen. Paulus, vertel ons er nog eens wat van. En de volgende week komen we weer bij je, want we voelen wel, dat we nog lang niet genoeg weten van het wonder van deze Jezus, nooit genoeg zelfs, en die kennis hebben we nodig om te weten hoe we met deze God moeten leven. Hij is het waard. Sterker nog: wij zijn het tegenover Hem verplicht. Want het is dan toch maar zo, dat Hij jou naar ons heeft toegestuurd en dat wij ervoor zijn uitgekozen om op deze manier met Hem in contact te komen. En het is geweldig om er steeds weer opnieuw over te horen. De bron van ons leven ligt bij de kennis omtrent Jezus en God.

En zo is daar een gemeente ontstaan, een gemeente in die stad waar alles mocht en alles kon. Ze accepteerden de boodschap en ze wilden er meer van weten en ze kwamen bij elkaar om te luisteren naar die Paulus die ze precies vertelde wie Jezus was, en wat God gedaan had. Hij kwam met een boodschap, met een leer. Het kon niet ook nog wel eens een beetje anders zijn dan hij het vertelde. Niks er van, wie de zaken verdraaide of onderdelen van de boodschap weg-schoof, zou de mensen knollen voor citroenen verkopen. En ze konden het op papier zetten om dit alles eens voor altijd vast te leggen. Dit is onze basis.

En als je er eeuwen later tegenaan kijkt, dan moet je zeggen: er was een vastomlijnde boodschap, die niet voor tweeërlei uitleg vatbaar was. Er was een leer, en er was een belijdenis, en daarin beleefden ze een eenheid, en het was een sterke behoefte om daar steeds meer van te weten, want alleen door de kennis van wat God gerealiseerd had konden ze overeind blijven tegen alle spot en zelfs verzet van mede-stadsbewoners in. Ze kwamen bij elkaar en ze luisterden naar wat er verteld werd en uitgelegd werd. En zo ontstond er verwondering, bewondering, geloof, overgave aan de God van deze boodschap. Het begon met die boodschap. En daarop bleven ze georiënteerd. Daar lag hun bron, hun kracht, hun eenheid, hun troost, hun alles.

Voorbeeld

En zo gaat dat nog steeds. Een gemeente ontstaat uit die boodschap en daar moet ze het steeds weer van hebben. Want die is te wonderlijk om zo maar te bevatten. Je raakt er niet over uitgedacht en niet op uitgekeken. Daar moet je steeds weer naar toe. Paulus is al lang dood. En zijn collega's die speciaal op stap gestuurd zijn door de wereld ook, Petrus, Jacobus, Johannes. Mattheus. En van al die mensen die oor- en ooggetuigen waren, leeft er niet één meer. Maar wat ze meegemaakt hebben, hebben ze op schrift gezet. Maar we hebben hun getuigenissen, hun verhaal, hun boodschap onder handbereik. En die moet worden doorgegeven, uitgelegd, uitgevent. Steeds opnieuw, altijd door. Niemand raakt er op uitgekeken. Ze is dan ook werkelijk haast te wonderlijk om waar te zijn. Je staat elke keer weer versteld. En je moet er met de neus op gedrukt worden. En dan zie en hoor je steeds meer. Laat niemand denken dat die gelijk is aan Paulus, of aan zijn collega's, de apostelen, of aan de oor- en ooggetuigen uit die tijd. Geen mens bereikt ooit dat niveau. We zijn allemaal afhanke-lijk van wat zij gezegd en opgeschreven hebben. Daar kan geen sterveling meer wat aan toevoegen. Laat dan ook niemand denken, dat hij net zoveel gezag heeft als Paulus of één van de anderen. Of dat hij ongeveer hetzelfde doet als zij. Preken is uitstallen wat al lang geleden aangeboden is. Niet meer, maar laat het vooral ook niet minder wezen of iets anders worden dan dat! Laat niemand denken dat een preek gelijk staat aan wat Paulus schreef. Er is echt wel een verschil in soortelijk gewicht. Zij hebben Jezus gezien en meegemaakt, zij staan boven allen die volgden, zij hebben gezag. En hun boodschap is beslissend. Maar laat die oude boodschap dan toch wél worden doorverteld, helemaal en altijd maar weer, in diep respect, ja eerbied voor wat Paulus c.s. op last van God zelf de wereld in hebben gebracht. Want daar moet nog iedereen het van hebben. Daar begint het geloof. En daar ontstaat groei. Dat zit hem niet in bijzondere dingen, in hoogdravende redevoeringen, in wonderlijke ervaringen of grootse projecten. Het zit hem ook niet in trucjes, of vondsten, of aanpassingen of bijzondere projecten. Het begint met eerbied voor wat die eerste generatie doorgaf, diepe eerbied daarvoor en totale onderschikking daaraan, zonder opsmuk, zonder grootspraak, zonder deftige termen en hoogdravende bewoordingen. En anders begint er niets. Een gemeente ontstaat en bestaat door het Woord.

En er moet "gepreekt" worden. Gewoon doorvertellen wat door die eerste mensen is verteld. Niks er bij bedenken, gewoon: uitstallen, doorgeven, uitventen uit eerbied en verwondering om de hoorders van vandaag te brengen tot eerbied en verwondering. En dat is genoeg. Daar begint alle groei, of ze begint nooit.

Ds. J.T. Oldenhuis is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Helpman

Kritiek, in soorten en maten

Is dat geen schriftkritiek? De afgelopen tijd is die vraag binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) verschillende keren gesteld. Mag je bijvoorbeeld zeggen, dat de schrijver van Genesis 1 de beschrijving van de schepping heeft ondergebracht in het kader van de Israëlitische week van zes werkdagen en een sabbat? Dan hoeft de schepping niet werkelijk te hebben plaats gevonden in zes dagen en in de in Genesis 1 beschreven volgorde. Mag dat? Of is dat schriftkritiek?

C. Kwakkel ■

Wat is wel en wat is niet schriftkritiek? In dit artikel wil ik enige hulp bieden bij het nadenken over die vraag. In het onderzoek van de Bijbel spelen verschillende vormen van kritiek een rol. Daar wil ik iets over vertellen. Niet alle kritiek is namelijk schriftkritiek.

Graag wil ik proberen op dit punt iets meer helderheid te verschaffen. Ik hoop daardoor een bijdrage te leveren aan de goede voortgang van het gesprek onder ons. Het zojuist genoemde voorbeeld van Genesis 1 komt daarbij verder niet meer aan de orde. Daar is al heel wat over geschreven, ook in dit blad.¹ Bovendien wil ik niet vooruitlopen op enkele sprekebeurten over het begin van Genesis, die ik dit najaar en komend voorjaar hoop te houden.

Tekstkritiek en schriftkritiek

‘Schriftkritiek is fout, maar tekstkritiek is goed’. Zo heb ik het geleerd, in de tijd dat ik op de middelbare school zat. Zo werd het uitgelegd tijdens de godsdienstlessen of op catechisatie. Ik zal niet de enige zijn die zich dat herinnert.

Tekstkritiek houdt zich bezig met de handschriften waarin de bijbeltekst eeuwen lang is overgeleverd. Zoals dat gaat bij overschrijven, zijn er in die tijd allerlei verschillen in de handschriften ingeslopen. Doorgaans gaat het bij die verschillen om details. Maar als je een tekst nauwkeurig volgens de grondtekst wilt exegetiseren, moet je wel weten hoe de tekst precies geluid heeft. Dat is de taak van de tekstkritiek. De tekstkritiek probeert te bepalen aan welk handschrift of aan welke lezing de voorkeur gegeven moet worden. Daartoe probeert zij onder andere te achterhalen hoe de verschillen zouden kunnen zijn ontstaan. Dat alles is een legitieme bezigheid, een algemeen aanvaarde vorm van wetenschappelijk onderzoek.

Schriftkritiek is een totaal andere bezigheid. Schriftkritiek wil zeggen dat je de vrijheid neemt om kritiek uit te oefenen op wat in de Bijbel staat. Je zegt bijvoorbeeld, dat er op een gegeven moment spontaan mensen uit apen ontstaan zijn. Terwijl de Bijbel vertelt, dat de Here de eerste mens gevormd heeft uit stof op de aardbodem en dat de hele mensheid is voortgekomen uit die eerste mens en zijn vrouw. Je zegt, dat de Here Jezus niet werkelijk en lichamelijk is opgestaan uit de dood. Maar dat Hij alleen voortleeft in de overtuiging van zijn leerlingen. Of als je voorschriften van Paulus leest over seksualiteit of iets anders, antwoord je: ‘Paulus kan me nog meer vertellen’.

Schriftkritiek is, dat je geen goddelijk gezag toekent aan wat in de Heilige Schrift duidelijk geleerd wordt. De woorden van Jezus en van profeten en apostelen zijn misschien heel bijzonder. Maar het zijn wel menselijke woorden, die je kunt aanvaarden, maar die je ook naast je neer kunt leggen. Dat is schriftkritiek.

Andere kritiek

Het onderscheid tussen tekstkritiek en schriftkritiek was helder. Je kon er goed mee uit de voeten. Toch waren daarmee niet alle vragen en problemen van tafel. De regelmatig terugkerende vraag of iets nu wel of niet schriftkritiek is, laat dat duidelijk zien.

Het onderscheid tussen tekstkritiek en schriftkritiek is bruikbaar, maar zeker als theoloog kun je er niet mee volstaan. Er zijn namelijk nog meer vormen van kritiek die een rol spelen rond de uitleg van de bijbel. Die kun je niet allemaal eenvoudigweg indelen bij of tekstkritiek of schriftkritiek.

Ik denk in dit verband aan het zogenaamde historisch-kritisch onderzoek van de Bijbel. Dat

historisch-kritisch onderzoek is in de loop van de negentiende eeuw een grote rol gaan spelen in de bijbelwetenschap. Er werden nieuwe theorieën ontwikkeld met betrekking tot het ontstaan van de bijbelboeken. Ik beperk me nu tot een heel bekend voorbeeld: een theorie over de Pentateuch, de vijf boeken van Mozes, Genesis tot en met Deuteronomium.

Volgens deze theorie zou de Pentateuch via een eeuwenlang proces geleidelijk gegroeid zijn uit vier bronnen. De oudste van deze bronnen zou stammen uit de tijd kort na koning Salomo. De jongste, de vierde, zou pas na de ballingschap geschreven zijn. De derde bron valt goeddeels samen met het boek Deuteronomium. Deze bron zou het wetboek zijn dat in de tijd van koning Josia gevonden werd in de tempel (zie 2 Koningen 22). Dat wetboek, de kern van Deuteronomium, was volgens deze theorie geen oud boek, dat eeuwen geleden door Mozes geschreven was. Het boek was nog maar kort geleden op schrift gesteld. De mensen die daarvoor verantwoordelijk waren, wilden graag dat hun boek kracht van wet zou krijgen. Daarom verstopten zij het in de tempel en lieten het daar terugvinden. Zij hoopten dat hun boek op die manier het aanzien zou krijgen van een oud wetboek van Mozes, dat helaas lang in vergetelheid was geraakt.

Aan het einde van de negentiende eeuw lieten steeds meer oudtestamentici zich voor deze theorie winnen. Daarna is het onderzoek uiteraard verder gegaan. Naast het onderzoek naar de bronnen, oftewel het literair-historisch onderzoek, ontstonden verschillende andere methoden van historisch-kritisch bijbelonderzoek. Ik laat dat nu verder rusten.

Het zou wel eens zo kunnen zijn, dat de historisch-kritische benadering van de Bijbel inmiddels over haar hoogtepunt heen is. Maar de invloed ervan is enorm geweest. Mede als gevolg van dergelijke theorieën zijn vele theologen de Bijbel gaan benaderen als een puur menselijk boek. Een boek waarin zeer uiteenlopende menselijke opvattingen bij elkaar gekomen zijn, die geen van allen bij voorbaat boven kritiek verheven zijn. Het feit dat de schriftkritiek in de twintigste eeuw enorm is toegeslagen, houdt zeker verband met de opkomst van het historisch-kritisch bijbelonderzoek.

De grens

De theorie van de vier bronnen gaat duidelijk in tegen wat de bijbeltekst wil zeggen. Er is geen lang betoog voor nodig om dat aan te tonen. Dat geldt onder andere voor de gedachte dat het wetboek dat in de tijd van Josia in de tempel werd gevonden een recent geschrift zou zijn, dat met opzet verstopt was (zie bijv. 2 Kron. 34:14). Of de idee dat een groot deel van de wetten van Mozes in Exodus, Leviticus en Numeri gedachtegoed van na de ballingschap zou zijn. Wat dan weer als consequentie heeft

dat de tabernakel nooit bestaan heeft, maar pure fictie is uit later eeuwen.

De literair-historische theorie van de vier bronnen van de Pentateuch heeft dus een schriftkritisch karakter. Terecht hebben vele oudtestamentici die vasthouden aan de betrouwbaarheid en het goddelijk gezag van de Bijbel deze theorie afgewezen. Maar betekent dat nu ook dat zoeken naar bronnen achter de Pentateuch of andere bijbelboeken altijd uit den boze is? Of dat literair-historisch onderzoek als zodanig een vorm van schriftkritiek is?

je moet kritische vragen durven stellen aan traditionele opvattingen

Gezien de manier waarop men doorgaans binnen dit soort onderzoek te werk gaat, is het niet onbegrijpelijk dat mensen soms tot deze conclusie komen. Toch is deze conclusie onjuist. Of in elk geval: ongenueanceerd. Literair-historisch onderzoek, speuren naar bronnen enzovoort, kan op een schriftkritische manier gebeuren. Maar per se noodzakelijk is dat niet; het kan ook anders.

Ter illustratie kan ik wijzen op de opstelling van Prof. B. Holwerda. Van 1946 tot 1952 doceerde hij Oude Testament aan de Theologische Universiteit in Kampen (Broederweg). Holwerda zag het als een van zijn belangrijkste taken de theorie van de vier bronnen te bestrijden en er een alternatief voor te bieden. Maar tegen het speuren naar bronnen had hij op zich geen bezwaar (hoewel hij meende zelf zijn tijd beter te kunnen besteden). In 1949 zei hij daarover: "Doch als iemand nu persé liefhebberij koestert voor dergelijke ontledingsarbeid, ben ik bereid hem zijn gang te laten gaan en van eventuele resultaten een dankbaar gebruik te maken. Niemand hoeft daarom de bijbel als Heilige Schrift in gevaar te achten. Lucas heeft ook bronnen tot zijn beschikking gehad; de schrijver van Koningen desgelijks. Zonder meer betekent het nog geen ongeloof, als iemand meent ook dergelijke documenten in de Pentateuch te kunnen aanwijzen".² Wie speurt naar de bronnen die Lucas en de schrijver van Koningen gebruikt hebben, doet literair-historisch onderzoek. Maar daarbij hoeft, althans volgens Holwerda, de Heilige Schrift niet in gevaar te komen. Met andere woorden: het kan ook zonder dat je vervalt tot schriftkritiek. Het hangt er maar vanaf op welke manier je het doet.

Beslissend is hier, hoever iemand gaat in z'n kritische benadering. Een kritische houding is onontbeerlijk in wetenschappelijk onderzoek. Dat geldt ook voor bijbelonderzoek. Je kunt dat werk niet doen zonder kritisch na te denken. Je moet kritische vragen durven stellen aan traditionele opvattingen. Onderzoeksresultaten uit het verleden moet je kritisch toetsen. Je moet vooral ook kritisch staan tegenover jezelf, je eigen ideeën en je eigen werkwijze.

Maar er is een grens. Die ligt daar waar je stuit op uitspraken van de Heilige Schrift. Uitspraken over zaken die je als geloofwaardig en betrouwbaar moet aanvaarden. Dan mag je nog vragen, of je de tekst wel goed begrepen heeft. Of je echt de stem van God in zijn Woord goed beluisterd hebt. Maar als je daar duidelijkheid over gekregen hebt, moet de kritiek stoppen. Anders overschrijd je de grens naar de schriftkritiek.

Hooglied van Salomo?

Ik wil een voorbeeld geven om dit te verduidelijken. Ik zeg er maar meteen bij, dat het een versimpeld voorbeeld is. Het bevat verzonnen elementen. Maar het kan hopelijk wel verhelderend werken.

Stel iemand zegt: 'Boven Hooglied staat "van Salomo". De bedoeling daarvan is te zeggen dat koning Salomo Hooglied geschreven heeft. Maar dat klopt niet. Het kan niet waar zijn. Want in Hooglied 8:11-12 zegt de jonge vrouw, die in een groot deel van Hooglied aan het woord is: "Salomo, ik wens je veel plezier met je prachtige wijngaard; die wijngaard mag jou wat mij betreft gerust elk jaar een oogst ter waarde van duizend zilverstukken opleveren; geef mij mijn eigen wijngaard maar!" Zo afstandelijk kan Salomo nooit over zichzelf geschreven hebben. Hooglied is niet door Salomo geschreven'.

Iemand anders zegt: 'Boven Hooglied staat in onze vertaling "van Salomo". Maar je kunt dat ook anders vertalen. De Hebreeuwse uitdrukking kan ook betekenen "voor Salomo" of "op Salomo". Dan wordt hier niet gezegd, dat Salomo de auteur is. Gezien de inhoud van Hooglied ligt een dergelijke opvatting veel meer voor de hand. Hooglied is dus niet door Salomo geschreven'.

Twee mensen komen tot dezelfde conclusie: Hooglied is niet door Salomo geschreven. Op dat punt stemmen zij met elkaar overeen. Maar wat is hun benadering verschillend! De een stapt rustig heen over iets wat de tekst volgens hem duidelijk wil zeggen. De ander vraagt serieus naar de bedoeling van de tekst. Dat is de grens waarbinnen hij zich wil bewegen. Daarom bedrijft hij geen schriftkritiek, ook al komt hij in dit geval tot dezelfde conclusie als de eerste spreker.

Nu gaat het er mij op dit moment niet om uitspraken te doen over de vraag of de tweede spreker gelijk heeft. Ik zei al, dat het hier om versimpelde voorbeelden gaat. Het heeft weinig zin die verder uit te benen.

Waar het mij wel om gaat, is het volgende. De vraag wie Hooglied geschreven heeft, zou je een literair-historische vraag kunnen noemen. De vraag heeft immers duidelijk zowel een literair als een historisch karakter. Literair: zij gaat over een tekst (en dan ook nog over één die een

juweeltje van literatuur is). Historisch: er wordt gevraagd wie in een ver verleden het boek Hooglied op schrift gesteld heeft. Beide sprekers stellen dezelfde vraag en komen ook nog uiteindelijk bij hetzelfde antwoord uit. Maar de eerste doet het op een schriftkritische manier, de tweede niet.

Methode tegenover houding

Literair-historisch onderzoek naar de Bijbel gaat vaak gepaard met schriftkritiek. Maar noodzakelijk is dat niet. Het kan ook anders. Literair-historisch onderzoek, oftewel literair-historische kritiek zijn namelijk zaken van een verschillende orde. Literair-historische kritiek is een vorm van wetenschappelijk onderzoek, die je kunt toepassen bij de bestudering van de Bijbel. Je kunt misschien lang discussiëren over de zin en het nut ervan. Maar op zich is het een wetenschappelijk methode, die als zodanig op één lijn staat met de tekstkritiek. Schriftkritiek is helemaal geen onderzoeksmethode. Je kunt het beter typeren als een houding van waaruit vele mensen met de Bijbel omgaan. Zij kunnen vanuit die houding bezig zijn met literair-historisch onderzoek. Zelfs in de manier waarop zij bezig zijn met tekstkritiek is soms te merken dat zij vanuit die houding werken. Maar omdat schriftkritiek een houding is, valt schriftkritiek op zich niet samen met literair-historische kritiek.

Eerlijke theologische discussies

Wordt het hier allemaal niet erg ingewikkeld van? Heeft een gelovige dit soort informatie nu echt nodig?

Om met het laatste te beginnen: niet iedereen is geroepen om als theoloog met de Bijbel om te gaan. Niet iedereen hoeft na te denken over alle vragen waar een bijbelonderzoeker mee geconfronteerd wordt. Dat is ook lang niet altijd bevorderlijk voor je geloof, zeker niet op korte termijn.

Maar als theoloog moet je wel over deze dingen nadenken. Je moet er doorheen kruipen en je een overtuiging vormen. Dat hoort om zo te zeggen bij je vak.

En dan liggen de dingen niet altijd even eenvoudig. Je kunt niet in alle gevallen bij voorbaat zeggen: 'Dat is schriftkritiek en dat niet'. Het gaat bij schriftkritiek om een houding die je duidelijk kunt omschrijven. Maar of iemand in een concreet geval vanuit die houding werkt, is niet altijd in een of twee minuten uit te maken, aan de hand van een eenvoudige checklist of zo.

De gereformeerde theologie is hier nog niet over uit gediscussieerd. Een voorbeeld van een vraagpunt is, hoe je om dient te gaan met nieuwtestamentische gegevens over de boeken van het Oude Testament. Als de Here Jezus doelt op de Pentateuch of een gedeelte daaruit, gebruikt Hij meer dan eens uitdrukkingen als

‘het boek van Mozes’ of ‘de wet van Mozes’ (zie Marcus 12:26; Lucas 24:44). In hoeverre moeten zulke gegevens doorslaggevend zijn in een discussie over de vraag of Mozes de vijf naar hem genoemde boeken allemaal zelf geschreven heeft? Is het wel legitiem je op het gezag van onze Here te beroepen met betrekking tot punten waar het Hem zelf op dat moment kennelijk helemaal niet om ging? Gereformeerde en andere theologen die het gezag van de Heilige Schrift voluit willen laten gelden, denken niet allemaal precies hetzelfde over alle zaken en details, die zich in dit verband voordoen. Zij moeten daar ook rustig met elkaar over kunnen doorpraten.

Drie dingen zijn hier van belang.

1. Een van de leukste dingen van theoloog-zijn is, dat zoveel mensen van buiten het vak zich met de zaken van jouw vak bezig houden. Als theoloog moet je die interesse koesteren en levend houden. Maar dat betekent niet, dat het nodig of nuttig is heel de gemeente te vermoeien met alle punten waarover theologen met elkaar moeten praten.
2. Als iemand met wie je je eensgeestes weet, iets zegt wat volgens jou niet kan, zeg dan niet meteen: ‘Is dat geen schriftkritiek?’ Het is veel beter je eerst samen over de Schrift te buigen: ‘Wat staat er precies? Heb ik en heb jij de bedoeling goed begrepen?’ De discussie moet allereerst gaan over die vragen. In de loop van de discussie kan blijken, dat iemand zich niet laat gezeggen door wat de tekst duidelijk aan ons voorhoudt. Dan is het moment gekomen waarop je de vraag kunt stellen of hier niet de grens naar de schriftkritiek overschreden wordt. Eerder niet.
3. Als er vragen rijzen, moeten theologen zich verantwoorden. Zij moeten open communiceren over hun werk en over de overtuiging waar zij voor staan. Theologen moeten niet alle gemeenteleden in hun vaktechnische discussies mengen. Maar er is ook geen ivoren toren met theologische zaken waar een gemeentelid dat geen theoloog is niet aan mag komen.

De stem van de Herder

“Wie meent te staan, zie toe, dat hij niet valle”. Dat woord van de apostel Paulus (in 1 Kor. 10:12) heeft niets aan actualiteitswaarde ingeboet. Het raakt ook gereformeerde kerken en vrijgemaakte theologen, die bekend staan om hun afwijzing van de schriftkritiek.

In ons deel van de wereld is het heel gewoon om de Bijbel te benaderen als een puur menselijk boek, waarop je vrijelijk kritiek mag uitoefenen. Dat zit in de lucht. Niemand onder ons is daar immuun voor. Niemand kan denken dat hij daar niet voor gewaarschuwd hoeft te worden.

In deze situatie zou het ons wel goed uitkomen, als wij altijd in één oogopslag konden zien wat schriftkritiek is en wat niet. Maar hoe

aantrekkelijk dat ook kan lijken, zo ligt het niet. Zeker niet voor mensen die als speciale taak hebben zich op een wetenschappelijk-theologische manier met het onderzoek van de Bijbel bezig te houden.

Je zou in dit verband een parallel kunnen trekken met de valse profeten in de tijd van het Oude Testament. Het was duidelijk wat de aard van een valse profeet was: een valse profeet was iemand die zei namens de Here te spreken, terwijl dat niet het geval was. Maar het was voor de Israëlieten niet altijd binnen één of twee minuten uit te maken, wie de ware en wie de valse profeet was. Daar waren geestelijk onderscheidingsvermogen en toetsing voor nodig. Soms kon het best even duren, voordat er duidelijkheid kwam (zie bijvoorbeeld de confrontatie tussen Jeremia en Chananja in Jeremia 28)³

schriftkritiek is helemaal geen onderzoeksmethode, maar een houding van waaruit vele mensen met de Bijbel omgaan

Het gevaar van schriftkritiek is reëel. En de zaken liggen soms best ingewikkeld. Reden genoeg om behoedzaam te leven. Maar niet in angst. De Here Jezus heeft gezegd, dat zijn schapen zijn stem kennen. Daarom zullen zij naar Hem luisteren en Hem volgen en niet achter een vreemde aangaan (Joh. 10:3-5). Bij Christus blijven gaat niet vanzelf. Daarvoor is zorgvuldig luisteren vereist. En standvastig gebed. Maar als volgelingen van Jezus Christus mogen wij leven in het vertrouwen, dat Hij ons dan op de goede weg zal houden. De weg van het eenvoudige geloof valt niet samen met die van de simpele oplossingen voor alle mogelijke vragen. Als Gods kudde moeten wij soms langs gevaarlijke plaatsen en door donkere dalen. Maar de Herder is erbij. Hij brengt ons naar de grazige weiden en het vredige water, waar Hij zelf ons leven geeft.

Prof. Dr. G. Kwakkel doceert Oude Testament aan de Theologische Universiteit te Kampen (Broederweg).

1. Zie o.a. de artikelen van Dr. E.A. de Boer en Ds. R. Timmerman in *De Reformatie* van 23 en 30 april, 7 en 14 mei, 4, 11 en 25 juni 2005.
2. B. Holwerda, ‘De plaats, die de HEERE verkiezen zal’, in: “...Begonnen hebbende van Mozes...”, 2e druk, Kampen: Van den Berg, 1974, blz. 9. Zie over Holwerda ook *De Reformatie* jaargang 78 (2002-2003), blz. 96-99, 111-114, 131-134, 151-154.
3. Zie over het onderkennen van valse profetie ook: G. Kwakkel (red.), *Wonderlijk gewoon*, Barneveld: De Vuurbaak, 2003, m.n. hfst. 6 (van D.S. Dreschler); vgl. ook het slot van hfst. 1 (blz. 22-27).

1 Korintiërs 7,10-11

Een benadering vanuit het redebeleid van de apostel

schriftstudie

Discussies rond echtscheiding en hertrouwen na een scheiding houden ons in de kerk al lange tijd bezig. Centraal in deze gesprekken staat altijd weer 1 Korintiërs 7. En dan met name vs. 10 en 11: de opdracht van Paulus aan gehuwden om gehuwd te blijven. Mocht het dan tóch tot een echtscheiding komen, dan zijn er vervolgens twee mogelijkheden: verzoenen of ongehuwd blijven.

J.J.T. Doedens ■

Intuïtief beseffen we wel dat het zonder meer toepassen van deze 'regel' kan leiden tot situaties die beslist niet vrij zijn van hypocrisie. Wie uitgaat van 'echtscheidingsgronden' komt er dan op uit dat iemand mag hertrouwen na echtscheiding, mits er sprake is van overspel, of wanneer de andere partner ook opnieuw getrouwd is. Deze gedachtegang leidde in het Nederlandse familierecht ooit tot wat onder juristen bekend stond als 'de grote leugen': één van beide partners offerde zich op om 'overspel' te bekennen. Stemde ook de ander met deze bekentenis in, dan ging de rechter zonder nader onderzoek over tot ontbinding van het huwelijk.

Ik veronderstel nu even dat we in de kerk delen dat God echtscheiding haat, zonder dat ik dat hier tot in de finesses uitwerk. Maar de vraag is wel: Willen we in de kerk ook deze praktijk van 'de grote leugen'? En is het werkelijk billijk om, als je uitgaat van 'echtscheidingsgronden', hertrouwen alleen maar toe te staan na overspel en in geval van zogenaamde 'kwaadwillige verlating'. Waarbij dit laatste zich leent om via analogie opgerekt te worden. Maar in geval van incest, homoseksualiteit van een huwelijkspartner, voortdurende geestelijke of lichamelijke mishandeling; zou de kerk dan altijd een tweede huwelijk moeten verbieden op grond van deze aanwijzing van de apostel? Hooguit kun je dergelijke situaties dan ook naar analogie gaan behandelen en het 'geestelijk overspel' noemen om het dan maar weer onder een 'echtscheidingsgrond' te kunnen rubriceren. Ik ben er van overtuigd geraakt dat Paulus in 1 Kor. 7, 10-11 waarschijnlijk geen algemene regel geeft, maar reageert op een concrete situatie in de manier van denken in de gemeente van Korinte. Volg je nauwkeurig zijn redebeleid, dan zie je dat dit wel eens een heel *specifiek* antwoord zou kunnen zijn op de vraag die vanuit de gemeente van Korinte naar hem toe kwam. Een veel toegespitster antwoord dan wij vaak denken. Voor een deel heeft dit daarmee te maken dat wij de situatie in Korinte moeten

afleiden uit de antwoorden van Paulus. Wij missen een deel van het gesprek tussen de apostel en de gemeente.

Ik ga er in mijn uitleg van uit, dat 1 Kor. 7, 1 de oorspronkelijke vraag van de Korintiërs (mede) bevat. Dus dat er in Korinte mensen waren die vonden dat je als christen maar beter ongehuwd kon zijn. Deze manier van denken kon wellicht voortkomen uit de Griekse denkwereld die het 'geestelijke' veel hoger waardeerde dan het 'aardse'. In die visie is een huwelijk maar gewoon 'aards' en heeft een christen inmiddels betere levensdoelen. Ook is het mogelijk dat mensen die destijds uit heidense motieven een huwelijk gesloten hadden, er achter kwamen dat hun motivatie om te trouwen niet meer paste bij hun nieuwe levensvisie in Christus. Paulus neemt die stelling ('het is maar beter om als christen niet getrouwd te zijn') over, maar dan vanuit heel andere motieven. Een christen is vaak niet te *goed*, maar te *zwak* voor een huwelijk. Wie opgaat in zijn huwelijk kan de uitnodiging voor de Bruiloft wel eens kwijt raken. Lucas 14, 20 geeft niet voor niets 'ik heb een vrouw getrouwd' als verontschuldiging om niet op het feest van de koning te komen. Vandaar dat Paulus in dit hoofdstuk de mensen in Korinte daar dan ook weer op richt: De Bruidgom komt, raak je roeping, je uitnodiging, niet kwijt. (Zie vooral: J. van Bruggen, *Het huwelijk gewogen; 1 Korinthe 7*).

Hoezeer Paulus - zij het dan om andere redenen - het dus eens is met de stelling van de gemeente in Korinte, hij benadrukt dat wie nu eenmaal getrouwd is, getrouwd moet blijven! (vs. 2-7).

Vervolgens zegt hij dat het (inderdaad) heel goed is om niet gehuwd te zijn. Paulus heeft het dan over ongehuwde mannen en weduwen. Het woord 'weduwen' kan waarschijnlijk ook betekenen: vrouwen die niet meer gehuwd zijn, bijvoorbeeld omdat ze door hun man verlaten zijn. Het woord 'weduwe' is dus iets ruimer dan een vrouw waarvan de man overleden is, het gaat om alle vrouwen die (door wat voor oorzaak dan

ook) niet langer gehuwd zijn. Zij doen echter ook geen zonde als ze trouwen. (vs. 8-9) Maar nadat Paulus in vs. 8-9 heeft benadrukt hoe goed het is om niet gehuwd te zijn (hij werkt verderop in dit hoofdstuk nog uit waarom), moet Paulus zijn woorden tegen misverstand beschermen: wie gehuwd is, moet natuurlijk niet uit elkaar gaan om die 'begeerde goede status' van het ongehuwd zijn te bereiken. Daarom is de regel van vs. 10-11 op deze plaats ook heel logisch. Het is mogelijk dat er in Korinte al mensen vanuit de motivatie 'christenen horen eigenlijk niet getrouwd te zijn', uit elkaar waren gegaan. In dat geval zegt Paulus dat die mensen zich weer moeten verzoenen. Ze zijn zonder gegronde reden uit elkaar gegaan. Ondertussen is Paulus ook wel zo reëel om te beseffen dat mensen niet zomaar weer bij elkaar zijn - misschien is dat zelfs wel onmogelijk of willen mensen het beslist niet. Daarom geeft hij de opdracht (volgens wat Jezus ook gezegd had in Mat. 5, 32; 19, 9) dat scheiden om deze reden betekent dat je, als je niet weer bij elkaar kunt komen, ongetrouwd moet blijven - *wat de betrokken mensen in Korinte juist ook wilden!* Daarom waren ze immers uit elkaar gegaan, vanuit de gedachte dat een christen beter niet gehuwd kan zijn. Paulus past dus een gebod van de Here Jezus toe op deze concrete situatie, waarin gemeenteleden een christen eigenlijk 'te goed' voor het huwelijk vonden. Vervolgens werkt hij de situatie van 'gemengde huwelijken' uit, vs. 12-16. Ongeloof van één van de echtgenoten is geen reden waarom een huwelijk voor God niet meer kan bestaan. Maar als de ongelovige partij het huwelijk breekt, dan zijn de betrokken broeders en zusters niet meer gebonden. Het doet er dan even niet toe of het 'gebonden' hier gaat over 'gebonden aan de huwelijkspartner' of 'gebonden aan het gebod om te verzoenen of ongetrouwd te blijven'.

Samenvattend:

Paulus gaat hier in op twee concrete situaties in Korinte.

De eerste situatie betreft mensen die vonden dat je als christen eigenlijk te goed was voor het huwelijk. Paulus is het wel met de Korintiërs eens dat het heel goed is om ongetrouwd te zijn. Hij kan daarbij zichzelf ook als voorbeeld nemen. Toch geeft Paulus aan deze mensen het gebod om *als je al getrouwd bent*, bij elkaar te blijven. Het huwelijk is voor God heilig. Hoe goed het ook is om ongehuwd te zijn, je moet een bestaand huwelijk niet breken om die reden. Wellicht waren er in Korinte al mensen die dit wél gedaan hadden. Paulus heeft dan besef voor de realiteit. Hij geeft de opdracht aan die mensen om weer bij elkaar te komen. Lukt dit niet, dan moet je verzoenen of ongehuwd blijven - dit laatste wilden de betrokkenen immers.

De tweede situatie betreft huwelijken waarbij alleen de man of de vrouw christen is geworden. Zij worden geroepen om trouw te blijven,

met deze beperking, dat de trouw aan Christus boven de trouw aan man of vrouw gaat. Wat overigens ook een gebod van de Here Jezus was: Luc. 18, 29 'die (...) vrouw (...) heeft prijsgegeven om het Koninkrijk Gods'.

Alle andere situaties waarin een huwelijk stukgaat door incest, homoseksualiteit, overspel of mishandeling bespreekt Paulus hier niet.

Als het waar is dat Paulus hier een specifieke situatie voor ogen heeft, dan zou het wel eens zo kunnen zijn dat je de regel van 'verzoenen of ongehuwd blijven' daarom ook niet zomaar als een algemene regel kunt toepassen. Wat overigens niet betekent dat we met die regel niets kunnen: Wie om ongegronde redenen gaat scheiden, is niet vrij om opnieuw te trouwen. Maar dan blijft er nog steeds een zorgvuldige weging nodig door een kerkenraad en betrokkenen in geval van echtscheiding en een eventueel hertrouwen na scheiding.

Voor zover ik nu zie, verschilt deze benadering van het rapport van de deputaten Huwelijk en Echtscheiding in die zin, dat de deputaten zeggen: (even door de binnenbocht weergegeven) Scheiden betekent: verzoenen of ongehuwd blijven. Dat is de basisregel. Maar omdat Paulus bij 'gemengde huwelijken' ook verder gaat dan het gebod van de Heer (vanwege een 'nieuwe' situatie) mogen wij (ook al zijn we Paulus niet, maar wel geleid door de Geest) in 'nieuwe' situaties ook zelfstandig beslissingen nemen. Daar zit m.i. een hermeneutisch nogal kwetsbaar 'trapje' in, van het gebod van de Heer via Paulus naar ons. Overigens ontken ik niet dat een dergelijke redenering onmogelijk is. De apostelen hebben bijvoorbeeld ook besloten om een opvolger voor Judas te zoeken. Dat was niet gebaseerd op een gebod van de Here Jezus.

Is 1 Kor. 7, 10-11 echter heel specifiek gericht op de toenmalige situatie in Korinte, dan kun je deze regel niet zonder meer op elke situatie gaan toepassen. Trouwens, ook in Mat. 5 zijn de woorden van Jezus heel specifiek gericht op mannen die hun vrouwen 'om allerlei redenen' wegsturen. En die daarbij denken dat ze het keurig volgens het Boek gedaan hebben, dus niet vallen onder Gods geboden. Jezus wijst dan aan dat zij wel degelijk onder het 7e gebod vallen omdat God hun huwelijk als huwelijk blijft beschouwen en er dus wel degelijk sprake is van overspel, immers hun weggezonden vrouw zal naar alle waarschijnlijkheid opnieuw trouwen. Juist als we zien hoe de geboden van de Here Jezus en van de apostel concreet toegepast zijn op een situatie, kunnen we leren om ook zelf niet met kant en klare formule's te willen komen. Dat mag ons aansporen om heel radicaal vanuit de stijl van onze Heer en zijn apostelen te leren denken. Dat is minder eenvoudig dan het toepassen van een formule. Maar het zal ons altijd dichterbij de Schriften houden en afhankelijker maken van de wijsheid die God wil geven.

Ds. J.J.T. Doedens is predikant van de Gereformeerde Kerk te Vlissingen

lied van de week

Het lied van de week voor zondag 4 september is lied 448 uit het Liedboek. Een bespreking daarvan heeft gestaan in De Reformatie van 30 oktober 1999, jaargang 75 nr. 5

Landelijke gebedssamenkomst Gereformeerd Appèl

3 september 2005

Thema

"Samen zullen zij de HERE dienen"

Voorgangers: dr. J. Dekker, ds. H. Hoksbergen, prof. dr. J.W. Maris
Muzikale leiding: Peter Sneepe

Programma: 18.30 uur, sing-in; pauze; 19.30 uur, gebedssamenkomst
Plaats: kerkgebouw De Lichtkring, Laan naar Emiclaer 1, Amersfoort
Info: www.gereformeerdappel.nl of tel. 015 – 25 65 015

Een NIEUW Bijbelstudieseizoen

www.bijbelstudiebond.nl

wijd perspectief op studie van de bijbel

Het blad WEGWIJS

elke maand 2 nieuwe bijbelstudies en nog veel meer

Bijbelstudie-uitgaven

voor jou alleen of voor de bijbelstudieclub

Gemeenteschetsen

om als gemeente mee aan het werk te gaan

Werkcongres

diepgravend en stimulerend

Waar vind ik materiaal over bijv. Prediker 12:12?

zoekmachine

Bondsdagen

samen bezig met een boeiend thema, zingen en bidden

Neem een abonnement
op **WEGWIJS**

€ 10 voor jaargang 2005 +
gratis 1 Bijbelstudieuitgave
Compact t.w.v. € 5,90

Bel 050 301 3636

AANBIEDING

www.bijbelstudiebond.nl

De Bijbelstudiebond studeert met je mee